24.11.2022 Julkinen

Eduskunta
Talousvaliokunta

Viite: U 70/2022 vp

VR-Yhtymän kommentit valtioneuvoston kirjelmään eduskunnalle komission ehdotusluonnoksesta neuvoston asetukseksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 93, 107 ja 108 artiklan soveltamisesta tiettyihin valtiontuen muotoihin rautatie-, sisävesi- ja multimodaalisen liikenteen alalla (liikenteen valtuusasetus)

VR-Yhtymä Oyj (VR) kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkokentässä mainitussa asiassa ja lausuu siitä seuraavaa:

Myös VR pitää kannatettavana komission ehdotusta, jossa valtiontukea koskeva ryhmäpoikkeusasetus laajennetaan koskemaan ilmastoystävällistä ja energiatehokasta rautatieliikennettä. Asetusmuutoksen pääasiallinen tavoite on helpottaa valtiontukien myöntämistä jäsenmaissa yksinkertaistamalla hakuprosessia sekä vähentämällä hallinnollista taakkaa.

Suomessa valtiontukea tulisi kohdistaa yhdistettyjen kuljetusten käynnistämiselle ja digiradan edellyttämälle kalustovarustelulle. Maksupolitiikan osalta tulisi perua ratamaksujen 35 %:n korotukset.

Painopiste kestävien liikennemuotojen tukemisessa

Neuvoston asetus antaa komissiolle valtuudet vapauttaa kaksi uutta liikennealan valtiontukimuotoa ennakkoilmoitusvelvollisuudesta. Kyseessä ovat tuki, joka on tarpeen liikenteen yhteensovittamiseksi sekä tuki, joka on korvausta julkisten palvelujen käsitteeseen kuuluvien velvoitteiden täyttämisestä.

Käytännössä komission ehdotus tukee rahti- ja matkustajaliikenteen vihreää siirtymää ja ilmastotavoitteiden saavuttamista. Komissio tavoittelee erityisesti hallinnollisen taakan vähentämistä sellaisten kansallisten tukitoimenpiteiden osalta, joilla tuetaan tavara- ja matkustajaliikenteen kulkumuotosiirtymää maantieliikenteestä vähäpäästöisempiin liikennemuotoihin. Suomi tukee ryhmäpoikkeusasetuksen ulottamista rautatie- ja sisävesiliikenteeseen sekä multimodaaliseen liikenteeseen.

Julkisten palvelujen piiriin kuuluvien velvoitteiden osalta ehdotus koskee tavaraliikenteen alan julkista palveluvelvoitetta. Henkilöliikennettä koskevan julkisen palvelun velvoitteen hoitamisesta annettava korvaus kuuluu rautateiden ja maanteiden julkisista palveluista annetun PSA-asetuksen piiriin.

Todettakoon, että Suomessa rautateiden tavaraliikenne on 100 % markkinaehtoista, eikä tavaraliikenteeseen nykyisellään kohdistu edellä mainittua julkista palveluvelvoitetta. Suomessa rautatielogistiikan kulkumuoto-osuus on pysynyt

VR-Yhtymä Oy
Postiosoite PL 488, 00101 Helsinki
Käyntiosoite Radiokatu 3, 00240 Helsinki
P. 029 4343
etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi
Y-tunnus 1003521-5

vakaana, noin 26,5 %:ssa, kun sen sijaan EU:ssa keskimääräinen kulkumuoto-osuus on noin 19 %:ssa ja rautatielogistiikan osuus on ollut laskusuunnassa viime vuosina.

Ennennäkemättömät muutokset toimintaympäristössä haastavat kestävän raideliikenteen kilpailukyvyn

Rautatieliikenteellä on tärkeä yhteiskunnallinen rooli ympäristöystävällisenä, energiatehokkaana sekä sosiaalisesti tasa-arvoisena liikkumismuotona. Junaliikenne on kuitenkin joutunut kohtaamaan useita, täysin ennakoimattomia perättäisiä kriisejä.

Koronaepidemia romahdutti junaliikenteen matkustajamäärät ennennäkemättömän alhaiselle tasolle. Kaukoliikenne on toipunut lähiliikennettä paremmin, mutta matkustajien paluu julkisen liikenteen pariin edellyttää kattavaa ja houkuttelevaa joukkoliikennetarjontaa.

Venäjän hyökkäyssodan ja länsimaiden pakotteiden seurauksena VR Group on päättänyt Venäjään liittyvien toimintojensa keskeyttämisestä ja idän liikenne ajetaan alas vuoden loppuun mennessä.

Junaliikenteen käyttövoimakustannukset ovat lähteneet kuluvan vuoden aikana merkittävään nousuun. Ennusteiden mukaan energianhinnat tulevat edelleen kallistumaan.

Valtiontukisuuntaviivojen uudistuksella on mahdollista tukea kestävää rautatieliikennettä selviytymään toimintaympäristössä tapahtuneista lukuisista perustavanlaatuisista muutoksista.

Valtiontukea yhdistettyjen kuljetusten uudelleenkäynnistämisen edellyttämälle terminaali-investoinnille ja alkuvaiheen operoinnille

Yhdistetyt kuljetukset ovat Fossiilittoman liikenteen tiekartassa ja Liikenne 12 -suunnitelmassa esitetyllä tavalla yksi keinoista vähentää logistiikan hiilidioksidipäästöjä ja edistää liikenteen vihreää siirtymää.

VR:llä on vahva tahtotila yhdistettyjen kuljetusten uudelleenkäynnistämiseksi. VR tarjosi yhdistettyjä kuljetuksia Oulun ja Pasilan välillä 1991–2013. Liikenne loppui taloudellisesti kannattamattomana, jonka jälkeen on tehty säännöllisesti markkinaselvityksiä sen uudelleenkäynnistämiseksi. Keskeisimmät ratkaistavat asiat ovat rataverkon välityskyky ja sen myötä kuljetusaikataulujen kilpailukykyhaasteet ja eurooppalaisesta standardista poikkeava kuormaulottuma.

Valtiontuen näkökulmasta olennaista on, että uudelleenkäynnistäminen vaatii valtiolta terminaali-investointia keskeiseen liikenteelliseen solmukohtaan Etelä-Suomessa ja toiminnan alkuvaiheessa julkista rahoitusta operointituen muodossa kysynnän käynnistämiseksi ja toiminnan vakiinnuttamiseksi.

VR-Yhtymä Oy

Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki

Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki

P. 029 4343

etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi

Y-tunnus 1003521-5

Valtiontukea Digiradan edellyttämälle kalustovarustelulle

Rautateiden uuden eurooppalaisen rautatieliikenteen hallintajärjestelmän ERTMS:n käyttöönotto edellyttää uuden kulunvalvontajärjestelmän asentamista samanaikaisesti sekä ratainfraan että kalustoon. Suomessa käyttöönotosta vastaa Digirata-hanke.

Kalustoasennuksiin ei ole myönnetty tukea valtion tai EU:n taholta. Ratainfraan liittyviin kustannuksiin on osoitettu tukea EU:n elpymisvälineestä (RRF). Suomen osalta investointikustannukset ovat noin 1,627 miljardia euroa, josta ratainfran osuus on 1,37 miljardia ja liikenteen harjoittajien osuus junien kulunvalvontajärjestelmän kalustoasennuksista 257 M€.

Junien kulunvalvontajärjestelmän ETCS:n osalta komissio on hyväksynyt tukikelpoisiksi 85–100 % kustannuksista. Komissio on perustellut päätöksiä poikkeuksellisen korkeilla investointikustannuksilla sekä ERTMS-investointien tuomalla kokonaisyhteiskunnallisella hyödyllä (mm. kapasiteetin lisäyksen olemassa oleville raiteille, täsmällisyyden parantumisen, lisääntyneen junamatkustamisen sujuvuuden sekä kuljetusten joustavuuden).

Valtiontuki operaattoreiden ETCS-kalustovarustelulle nopeuttaisi ja varmistaisi eurooppalaisen rautatieliikenteen hallintajärjestelmän käyttöönottoa ja siitä saatavia yhteiskunnallisia hyötyjä tukemalla kestävän raideliikenteen kilpailukykyä ja kulkumuoto-osuuden nousua.

Useassa EU-maassa tuetaan erityisesti tavaraliikenteen kulkumuotosiirtymää raiteille, Suomessa ratamaksuja sen sijaan korotetaan 35 %

Suomessa korotetaan ratamaksuja 35 % vuodesta 2024 alkaen.
Useassa EU-maassa on ratamaksujen korotusten sijaan päätetty tukea kulkumuotosiirtymää raiteille tavaraliikenteessä. Esimerkiksi Italiassa, Saksassa ja Alankomaissa komissio on hyväksynyt valtiontukisääntelyn puitteissa valtion tuen, jolla edistetään kuljetusten siirtymistä maantieliikenteestä raiteille ja sisävesiliikenteeseen.

Ratamaksujen erittäin merkittävä korotus tulee vaikuttamaan asiakashintoihin sekä tavara- että matkustajaliikenteessä. Jo nyt voimakkaasti kasvaneet energiakustannukset luovat paineita asiakashintoihin ja ratamaksukorotukset nostavat kustannuspainetta entisestään.

Suomessa esitetty ratamaksujen nosto on suuruusluokaltaan ennennäkemätön ja rautatieliikenteen kilpailukyvyn kannalta kestämätön. Korotukset heikentävät rautatieliikenteen kilpailukykyä suhteessa muihin liikennemuotoihin ja vaarantavat EU:n vihreän siirtymän mukaisen kulkumuotosiirtymän kestäviin liikennevälineisiin.

VR-Yhtymä Oyj

Jonna Juslin
johtaja, yhteiskuntasuhteet ja kansainväliset asiat

VR-Yhtymä Oy

Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki

Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki

P. 029 4343

etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vr.fi

Y-tunnus 1003521-5